

CROSS-CULTURAL STUDIES IN HIGHER SCHOOL PEDAGOGY

INTERNATIONAL COLLECTIVE MONOGRAPH

**MUNICIPAL ESTABLISHMENT
«KHARKIV HUMANITARIAN-PEDAGOGICAL ACADEMY»
OF KHARKIV REGIONAL COUNCIL**

**CROSS-CULTURAL STUDIES
IN HIGHER SCHOOL PEDAGOGY**

International collective monograph

ISBN 978-80-88618-32-4 (E-book)

DOI NUMBER: 10.46489/CCSIHSP-23

**Kharkiv-Praha
2023**

UDC 378.04:316.472]:17.022.1(02.064)

C 78

*Recommended for publication by the Academic Council
Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy»
of Kharkiv Regional Council
(Minutes № 4 of November 15, 2023)*

Reviewers:

Arne Verhaegen, director of the educational foundation EduFuture, Hämeenkyö, Finland.

Axana Pozdnyakova, head of Belgian Education Council.

Oksana Stupak, DrS, asistent of Department of Educational Sciences of Masaryk University

C 78 Cross-cultural studies in higher school pedagogy: international collective monograph / edited by H. F. Ponomarova, A.A. Kharkivska, L.O. Petrychenko and other; Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council. – Publishing house OKTAN PRINT s.r.o., 2023. – 1006 p.
ISBN 978-80-88618-32-4 (E-book)

The monograph contains experimentally tested, approved and defended scientific researches of researchers devoted to the problems of professional training of future teachers in modern conditions.

The materials can be used by academic and pedagogical staff, employees of higher education institutions, educators, teachers, higher education students, in particular in preparation for classes within certain professional educational components and in the process of compiling textbooks, methodological recommendations, as well as in the process of writing term papers and diploma papers.

UDC 378.04:316.472]:17.022.1(02.064)

ISBN 978-80-88618-32-4 (E-book)

© H. F. Ponomarova, A.A. Kharkivska,
L.O. Petrychenko and other, 2023

© ME «KhHPA», 2023

CONTENT

FOREWORD	9
Application of educational technologies in educational work in a teaching institution of higher education (<i>Ponomarova H.</i>).....	11
Implementation of the education quality management system model in the institution of higher pedagogical education (<i>Petrychenko L., Kharkivska A.</i>).....	66
Implementation of the pedagogical concept of education of future teachers in the conditions of digitization of education (<i>Stepanets I., Prokopenko A.</i>).....	89
Meaning and results of the practical implementation of the structural and functional model of the management system for professional competence formation of future it teachers in the process of professional training (<i>Repko I., Shcherbak I.</i>).....	120
Preparation of future teachers of primary grades for the use of modern teaching methods in the conditions of inclusive educational space (<i>Akimova O.</i>).....	144
System of development of social competence of students in an inclusive educational space (<i>Andreieva M.</i>).....	166
Formation of citizenship in future primary school teachers at the pedagogical college (<i>Babakina O.</i>).....	190
Implementation of creative self-development technology future preschool Education Specialists in the Cultural and Educational space teaching College (<i>Bakumenko T.</i>).....	219
Cross-sectoral character and implementation of the goals of sustainable development in the education sphere of Ukraine (<i>Beskorsa V.</i>).....	251
Study of the phenomenon «aesthetic taste of the future teacher» in the conditions of the poly arts environment (<i>Bilostotska O., Babynina Yu.</i>).....	275
Practical implementation of the organizational-methodical system for the formation of the artistic and aesthetic taste of children of younger school age by means of the regional cultural and historical heritage (<i>Bludova Yu.</i>).....	289
Implementing the structural-functional model of forming harmonious interpersonal relations of future primary school teachers (<i>Borzyk O.</i>).....	329
Implementation of the structural-functional model for the formation of instrumental competences of future teachers of mathematics and physics in the process of professional training (<i>Broslavska H.</i>).....	365
Practical implementation of the pedagogical conditions of the professional training of future social educators for the use of health care technologies in working with preschool children (<i>Vasylenko O., Tupytsia A.</i>)...	388
Implementation of pedagogical conditions for the formation of the future primary school teacher's readiness for evaluation activity in conditions of inclusive education (<i>Volkova K.</i>).....	425

Theoretical substantiation of socio-pedagogical conditions for the development of social competence of children of primary school age with autism in the inclusive educational environment of SGSE (<i>Hladun T.</i>).....	458
Implementation of the structural-functional model of formation of informational competence of future primary school teachers in the process of professional training (<i>Drokina A.</i>).....	477
Practical implementation of pedagogical conditions for the formation of the readiness of future primary school teachers to educate the culture of gender relations in younger schoolchildren (<i>Ilina O.</i>).....	503
Implementation of the structural-functional model of the system of education of social values in future teachers of pre-school education (<i>Kapustina O.</i>).....	538
Implementation of the technology of forming the innovative style of professional activity of the future teacher (<i>Kuznetsova O.</i>).....	572
Implementation of the technology of education of the national dignity of higher education acquires by means of Ukrainian folk art (<i>Odarchenko V.</i>).....	607
Organizational and methodological principles of the system for assessing the technical competence of future computer science teachers (<i>Otroshko T.</i>).....	641
Study of the efficiency of the system of social and pedagogical correction of ageism among education acquires (<i>Pecherytsia N., Anholenko V.</i>).....	658
Implementation of the technology for the development of creative abilities of future primary school teachers (<i>Poliakova I.</i>).....	694
Implementation of the structural-functional model of the system for monitoring development of health-improving motor activity of future physical education teachers (<i>Pompa O.</i>).....	724
Pedagogical conditions for the implementation of the complex purpose program of innovative development management technology in the pre-school education institution (<i>Piekharijeva S., Piekharijeva A.</i>)	751
Ways of training future speech therapist teachers to work in the conditions of a developmental inclusive space (<i>Savinova N., Karpenko K.</i>).....	815
Formation of readiness of students of pedagogical higher education institutions for instrumental and performing activities (<i>Smorodska M., Smorodskyi V., Tsuranova O.</i>).....	838
Analysis and interpretation of the results of experimental work on the implementation of the system of adaptive quality management of music education and artistic and aesthetic education in an institution of higher pedagogical education (<i>Ulianova V.</i>).....	862
Formation of cross-cultural competence of future bachelors in the field of biology (<i>Upatova I.</i>).....	887

Organisational, pedagogical, scientific and methodological support of effective management of the process of formation of speech and communication culture of future teachers of preschool education institutions in the conditions of distance learning (<i>Chala A.</i>).....	906
Implementation of the structural-logical model of the system of education in future primary school teachers of a responsible attitude to interaction with the family of primary school student (<i>Shurtyhina V.</i>).....	931
Forms and methods of preparing future educators for professional self-fulfillment in the context of the european dimension of Ukraine (<i>Yaroslavtseva M.</i>).....	963
AFTERWORD	1002

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	9
Реалізація структурно-функціональної моделі системи виховної роботи в педагогічних закладах вищої освіти (<i>Пономарьова Г.</i>).....	11
Реалізація моделі управління якістю освіти в закладі вищої педагогічної освіти (<i>Петриченко Л., Харківська А.</i>).....	66
Реалізація педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (<i>Степанець І., Прокопенко А.</i>).....	89
Управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки (<i>Ренко І., Щербак І.</i>)....	120
Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання сучасних методів навчання в умовах інклюзивного освітнього простору (<i>Акімова О.</i>)	144
Система розвитку соціальної компетентності студентської молоді в інклюзивному освітньому просторі (<i>Андрєєва М.</i>)	166
Формування громадянськості в майбутніх учителів початкових класів у педагогічному коледжі (<i>Бабакіна О.</i>).....	190
Реалізація технології творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу (<i>Бакуменко Т.</i>).....	219
Кроссекторальний характер та імплементація цілей сталого розвитку в освітній сфері України (<i>Бескорса В.</i>).....	251
Дослідження феномену «естетичний смак майбутнього учителя» в умовах полімістецького середовища (<i>Білостоцька О., Бабиніна Ю.</i>).....	275
Практична реалізація організаційно-методичної системи формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку засобами регіональної культурно-історичної спадщини (<i>Блудова Ю.</i>).....	289
Реалізація структурно-функціональної моделі формування гармонійних міжособистісних стосунків майбутніх учителів початкової школи (<i>Борзик О.</i>).....	329
Реалізація структурно-функціональної моделі формування інструментальних компетентностей майбутніх учителів математики і фізики у процесі професійної підготовки (<i>Брославська Г.</i>).....	365
Практична реалізація педагогічних умов професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до використання здоров'язберезувальних технологій у роботі з дошкільниками (<i>Василенко О., Тупиця А.</i>).....	388
Реалізація педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювальної діяльності в процесі інклюзивної освіти (<i>Волкова К.</i>).....	425
Теоретичне обґрунтування соціально-педагогічних умов розвитку соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку з аутизмом в інклюзивному освітньому середовищі ЗЗСО (<i>Гладун Т.</i>).....	458

Реалізація структурно-функціональної моделі формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки (<i>Дрокіна А.</i>).....	477
Практична реалізація педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до виховання культури гендерних стосунків молодших школярів (<i>Ільїна О.</i>).....	503
Упровадження структурно-функціональної моделі системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти (<i>Капустіна О.</i>).....	538
Реалізація технології формування інноваційного стилю професійної діяльності майбутнього вчителя (<i>Кузнецова О.</i>).....	572
Реалізація технології виховання національної гідності здобувачів вищої освіти засобами українського народного мистецтва (<i>Одарченко В.</i>)....	607
Організаційно-методичні засади системи оцінювання технічної компетентності майбутніх учителів інформатики (<i>Отрошко Т.</i>).....	641
Дослідження ефективності системи соціально-педагогічної корекції ейджизму серед здобувачів освіти (<i>Печериця Н., Анголенко В.</i>).....	658
Реалізація технології розвитку креативних здібностей майбутніх учителів початкової освіти (<i>Полякова І.</i>).....	694
Упровадження структурно-функціональної моделі системи моніторингу розвитку оздоровчої рухової активності майбутніх учителів фізичного виховання (<i>Помпа О.</i>).....	724
Педагогічні умови реалізації комплексно-цільової програми технології управління інноваційним розвитком закладу дошкільної освіти (<i>Пехарєва С., Пехарєва А.</i>).....	751
Шляхи підготовки майбутніх вчителів-логопедів до роботи в умовах розвиткового інклюзивного простору (<i>Савінова Н., Карпенко К.</i>).....	815
Формування готовності студентів педагогічних ЗВО до інструментально-виконавської діяльності (<i>Смородська М., Смородський В., Цуранова О.</i>).....	838
Аналіз та інтерпретація результатів експериментальної роботи із запровадження системи адаптивного управління якістю музичної освіти та художньо-естетичним вихованням у закладі вищої педагогічної освіти (<i>Ульянова В.</i>).....	862
Формування кроскультурної компетентності майбутніх бакалаврів галузі біології (<i>Упатова І.</i>).....	887
Організаційно-педагогічний і науково-методичний супровід ефективного управління процесом формування мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання (<i>Чала А.</i>).....	906
Реалізація структурно-логічної моделі системи виховання у майбутніх учителів початкової освіти відповідального ставлення до взаємодії з сім'єю молодшого школяра (<i>Шуртигіна В.</i>).....	931

6. Kharkivska, A. A. (2010) Formuvannia systemy upravlinnia suchasnoho vyshchoho navchalnoho zakladu [Formation of the management system of a modern higher educational institution]. *Nauka i osvita* [Science and education], 45, 121–125 [in Ukrainian].

7. Yapemenko, P. C. (2011) Yakicst osvity v Ukpainy [Quality of education in Ukraine], 157 [in Ukrainian].

8. Yaxnin, Ya. K. (2010) Cuchacni pidxody do yakosti osvity [Modern approaches to the quality of education], 143 [in Ukrainian].

УДК 378.02:172.4]:005.336.2(045)

ФОРМУВАННЯ КРОСКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ГАЛУЗІ БІОЛОГІЇ

© Упатова І.

DOI NUMBER: 10.46489/CCSIHSP-23-30

У статті констатовано, що формування кроскультурної компетентності в здобувачів вищої освіти максимально ефективно відбувається шляхом упровадження таких організаційних форм навчання: інтерактивні лекції, практичні та семінарські заняття, а також під час виконання завдань для самостійної роботи, що передбачає опрацювання здобувачами вищої освіти великого обсягу інформаційних джерел. Автором зазначено, що це сприяє здобуттю нових знань і розвитку вмінь, що сприяють формуванню кроскультурної компетентності майбутніх фахівців галузі біології.

Презентовано програму авторського міждисциплінарного вибіркового спецкурсу «Європейські освітні практики в галузі біології», що призначений для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 091 «Біологія та біохімія».

Акцентовано, що для формування кроскультурної компетентності освітній процес має передбачати стратегічне планування майбутньої професійної діяльності здобувачів вищої освіти та доцільне застосування інтерактивних методів навчання.

Виокремлено переваги двох підходів до формування кроскультурної компетентності (організаційного й поведінкового) та складники кроскультурної компетентності (знання, мотивація, вміння, прихильність).

Ключові слова: кроскультурне навчання, кроскультурна підготовка, кроскультурна компетентність, європейські освітні практики, спецкурс, здобувачі вищої освіти, модуль, методи.

Upatova I. «Formation of cross-cultural competence of future bachelors in the field of biology».

The article states that the formation of cross-cultural competence in students of higher education takes place as effectively as possible through the implementation of the following organizational forms of education: interactive lectures, practical and seminar classes, as well as during the performance of tasks for independent work, which involves the study by students of higher education of a large amount of information sources. The author states that this contributes to the acquisition of new knowledge and the development of skills that contribute to the formation of cross-cultural competence of future specialists in the field of biology.

The program of the author's interdisciplinary selective special course «European educational practices in the field of biology» is presented, which is intended for students of higher education in the specialty 091 «Biology and Biochemistry».

It is emphasized that for the formation of cross-cultural competence, the educational process should include strategic planning of the future professional activities of higher education seekers and the appropriate use of interactive learning methods.

The advantages of two approaches to the formation of cross-cultural competence (organizational and behavioral) and the components of cross-cultural competence (knowledge, motivation, ability, commitment) are highlighted.

Keywords: cross-cultural training, cross-cultural training, cross-cultural competence, European educational practices, special course, students of higher education, module, methods.

Актуальність дослідження. У зв'язку з інтеграцією України до європейського освітнього простору актуальності набуває вдосконалення системи підготовки майбутніх фахівців галузі біології в умовах закладу вищої освіти. Проблема кроскультурної освіти є новою, недостатньо дослідженою цариною, проте увага сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців акцентована на дослідженні теоретичної підготовки фахівців, і лише деякі автори порушують проблему практичного формування кроскультурної компетентності. Донині малодослідженим напрямом залишається процес формування кроскультурної компетентності бакалаврів галузі біології.

У цьому контексті залишаються досі не розв'язаними суперечності, що існують між недостатньою розробленістю теоретичних і практичних аспектів зазначеної проблеми, а також здатністю майбутнього бакалавра біології здійснювати продуктивну професійну взаємодію з фахівцями різних країн; між соціальним замовленням, що вимагає підготовку фахівців, які володіють високим рівнем кроскультурної компетентності, та відсутністю відповідного змістового й методичного забезпечення процесу підготовки фахівців у закладах вищої освіти; між наявністю світового досвіду формування кроскультурної компетентності фахівців галузі біології та його

недостатнім використанням у процесі професійної підготовки бакалаврів біології. Такі обставини зумовили вибір теми дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемі теоретичного дослідження категорії «кроскультурної компетентності» присвячують свої праці не лише зарубіжні, а й вітчизняні науковці. Вагомий внесок у дослідження проблеми формування кроскультурної компетентності зробили зарубіжні науковці К. Гірц, Ю. Койвісто, Р. Льюїс, Ф. Тромпенарс, Е. Холл, Г. Хофстеде тощо. Серед українських науковців проблему формування кроскультурної компетентності порушували О. Бабак, М. Гриньова, О. Кравець, Н. Мешко, О. Пальчикова, О. Резунова, М. Риженко, С. Рудакова, В. Сидоров, Л. Щепінова тощо [1–9].

Вищезазначені науковці у своїх дослідженнях акцентують увагу на окремих засобах формування кроскультурної компетентності здобувачів вищої освіти, а саме: підготовка й участь у міжнародних проектах; вивчення передового досвіду, пов'язаного з формуванням кроскультурної компетентності; проведення занять міждисциплінарного характеру; упровадження в освітній процес міждисциплінарних освітніх компонентів; науково-методична діяльність у співпраці із зарубіжними колегами (участь у міжнародних конференціях, симпозіумах, «круглих столах»); самоосвітня діяльність за фахом. Але в межах системи кроскультурної підготовки фахівців галузі біології не було розроблено спеціального міжпредметного курсу, що спрямований на розвиток кроскультурної компетентності майбутніх бакалаврів з біології.

Мета статті: дослідити наявні підходи до визначення терміну «кроскультурна компетентність» та її складників; презентувати й обґрунтувати функційні можливості авторського спецкурсу «Європейські освітні практики в галузі біології», що сприяє формуванню кроскультурної компетентності в здобувачів вищої освіти біологічної галузі.

Виклад основного матеріалу. Тракткування поняття «кроскультурна компетентність» у наукових джерелах трапляється в такому сенсі :

як індивідуальна особливість [2] та як інструмент функціонування організації [9]. На думку, А. Харківської, «сучасна професійна підготовка майбутнього вчителя в умовах інформатизації освіти неможлива без урахування основних положень компетентнісного підходу. Такий підхід передбачає вміння створювати та вносити зміни у власну професійну діяльність учителя з урахуванням потреб і запитів, які висуватиме перед освітою майбутнє суспільство. компетентнісний підхід – новий спосіб визначення результатів, вихідних параметрів навчальної діяльності» [8, с. 7].

На думку Л. Щепіної, С. Рудакової та О. Кравець, доречно виокремити два підходи до трактування кроскультурної компетентності, а саме [6]:

– організаційний, що пояснює кроскультурну компетентність як вагомий інструмент, який може бути запропонований організацією, у якій відбувається діяльність особистості за фахом, для виконання її персоналом;

– поведінковий, що пояснює кроскультурну компетентність як особистісну характеристику, яка формується на основі особливостей сприйняття, розвитку самого індивіда окремо від організації.

Погоджуємося з думкою О. Кравець, С. Рудакової та Л. Щепіної про те, що можна поділяти підходи до трактування кроскультурної компетентності за методом набуття та за фактором виникнення.

Слід зазначити, що кроскультурна компетентність має складатися зі структурних компонентів. Досить якісне їх обґрунтування пропонує Е. Гріффін. Науковець виокремлює такі складники кроскультурної компетентності: знання, мотивація, уміння, прихильність [7, с. 64].

Аналіз праць вищезазначених науковців уможливив визначення кроскультурної компетентності майбутнього фахівця галузі біології як інтегративної якості особистості, що характеризується синтезом спеціальних знань, умінь, досвіду та ціннісних орієнтацій на культурні надбання фахівців біологічної галузі різних країн. Представимо приклади щодо обґрунтування складників кроскультурної компетентності (за Е. Гріффіном).

1. Знання – інформація про особливості певної культури. Такі знання мають характеризуватися не просто володінням інформацією, а в глибинному осмисленні того, що можуть значити для співрозмовника вербальні та невербальні жести, який стиль поведінки йому притаманний та які інструменти комунікацій він може опанувати. Також варто аналізувати, що є спільним і на чому варто робити акцент для виявлення спільних поглядів. Наприклад, під час працевлаштування фахівця з біології конкурентоспроможним буде вважатися той, хто буде володіти необхідною термінологією за фахом хоча б на базовому рівні. В іншому випадку кандидат не зможе ефективно виконати свої посадові обов'язки, може зіпсувати репутацію компанії/організації/закладу. Так, недостатній рівень знань може завадити успішній комунікації представників двох різних культурних груп за професійною ознакою.

2. Мотивація – наявність бажання та умова, що зумовлює необхідність взаємодіяти з представником іншої культури задля набуття позитивного власного досвіду. Без наявності мотивації кроскультурна компетентність не зможе належним чином сформуватися в свідомості людини через відсутність бачення сфери її застосування.

Базисом для виникнення мотивації є потреба, наприклад, дізнатися важливу інформацію за фахом. Саме за таких умов виникне адаптація до процесу професійної самореалізації фахових компетентностей.

Уявімо, що в іншій країні працює фахівець-біолог, який компетентний у специфічній біологічній проблемі, а у фахівця нашої країни є необхідність у спілкуванні з представником-партнером для з'ясування проблеми. Цілком зрозуміло, що для розв'язання проблем необхідними будуть знання іноземної мови, а також національної культури. З іншого боку, конкретизація потреби буде направляти розмову в правильний напрямок, спілкування буде чітким та однозначним. За таких умов імовірність набути позитивного досвіду міжкультурних комунікацій збільшується, посилюється мотивація до аналогічної поведінки в майбутньому. Дуже корисно стимулювати аналіз

того, якою була кроскультурна мотивація до здобуття знань індивідом і якою вона була б уже після. Це допоможе не лише здобути бажаний результат від навчання, а й додати нову цінність у персонал організації (за Е. Гріффіном).

3. Уміння – використання знань, навичок та досвіду фахової діяльності під час кроскультурних комунікацій. Потрібно розуміти, що навіть якщо попередньо людина не усвідомлювала, що бере участь у кроскультурних комунікаціях, то цей процес усе одно відбувся.

Доволі простим та зрозумілим прикладом може стати відрядження за кордон. Так, у США прийнято вітатися з людиною при кожній зустрічі незалежно від того, скільки разів на день та як часто це відбувається. Можна дізнатися про те, що така традиція здається недоречною представникам інших національних культур, наприклад, українцям. Попри це, необхідність бути ввічливим усе одно існує, тому за кілька робочих днів випрацьовується вміння абстрагуватися й дотримуватися цієї традиції. Тобто можна сказати, що поняття вміння у цьому контексті є спорідненим із поняттям адаптації (за Е. Гріффін).

4. Прихильність – позитивне або неупереджене ставлення до носія іншої культури. Першим кроком до формування прихильності є нівелювання будь-яких стереотипів про інші культури та культурні відмінності. Варто максимально фокусуватися на предметі розмови і будувати нейтральні запитання, що не спонукають до відповіді. Якщо представник компанії-замовника раніше чув від своїх колег про некомпетентність фахівців компанії-виконавця, то комунікація між ними буде зіпсована на всіх етапах переговорів. Замовник буде висувати завищені вимоги й постійно сумніватися в дотриманні необхідних стандартів, унаслідок чого виконавець буде втрачати мотивацію до виконання роботи через постійну недовіру замовника. Отже, для побудови міжкультурних комунікацій потрібно уникати стереотипів та інших помилок сприйняття. Така ситуація є

прикладом невдалої міжкультурної комунікації представників організаційних культур.

Як зазначила А. Харківська, «компетентнісний підхід, на відміну від традиційного, передбачає не лише засвоєння знань, умінь і навичок, а й формування та розвиток умінь адаптуватися та самостійно діяти в стандартних і нестандартних ситуаціях, швидко розв'язувати задачі різного ступеня складності на основі набутих знань» [8, с. 4].

Підсумовуючи вищезазначене, слід наголосити на тому, що компетентнісний підхід до формування змісту освіти є новим концептуальним орієнтиром, оскільки найважливішим для держави є формування особистості з інноваційним типом мислення та культури, яка не тільки володіє знаннями, а й оперує ними, готова до змін, може легко пристосовуватись до нових потреб ринку праці, володіє інформацією, активно діє, швидко приймає рішення, навчається впродовж життя [3, с. 52].

На нашу думку, формування вищезазначених складників кроскультурної компетентності в здобувачів вищої максимально ефективно може відбуватися шляхом упровадження авторського міждисциплінарного вибіркового спецкурсу «Європейські освітні практики в галузі біології», що призначений для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 091 «Біологія та біохімія». Під час викладання освітнього компонента реалізуються такі організаційні форми навчання: інтерактивні лекції, практичні та семінарські заняття.

Реалізація освітнього компонента «Європейські освітні практики в галузі біології» із метою формування кроскультурної компетентності передбачає стратегічне планування майбутньої професійної діяльності, тому доцільним є застосування таких методів навчання: кейс-метод, «мозковий штурм» («brainstorming»), метод SWOT-аналізу, дискусії, дебати, розв'язування фахових ситуацій, метод проєктів, метод дослідницького навчання, метод симуляції та різні технології дистанційного навчання тощо.

Загальний обсяг освітнього компонента становить 90 годин / 3 кредити ЄКТС, вивчається на 4 курсі в 7-му семестрі. Вивчення дисципліни завершується складанням заліку.

Програма освітнього компонента розрахована на один семестр і вивчається 3 години на тиждень. Передбачено 51 годину самостійної роботи здобувача вищої освіти, 39 годин аудиторних занять, із них : лекційних – 18 годин (6 лекцій); 18 годин – практичних (6 практичних занять); 3 години семінарських (1 семінар). Програма містить два змістових модулі: 1. Євроінтеграція в галузі освіти. 2. Європейський науковий простір в Україні.

Доведено, що в процесі опанування освітнього компонента «Європейські освітні практики в галузі біології» формування кроскультурної компетентності відбувається максимально ефективно шляхом виконання здобувачами практичних і самостійних робіт, що передбачають опрацювання великого обсягу інформаційних джерел, а також під час інтерактивних лекційних занять.

Для формування кроскультурної компетентності здобувачів має відбуватися контекстне навчання, яке забезпечує стратегічне планування майбутньої професійної діяльності, що передбачає доцільне застосування таких дидактичних інтерактивних методів навчання. Так, метод SWOT-аналізу передбачає стратегічне планування майбутньої професійної діяльності, дає змогу визначати сильні та слабкі сторони, можливості та загрози; приймати правильні, виважені стратегічні рішення; розв'язувати проблеми, виявляти й систематизувати професійні проблеми; визначати ресурси, на які доцільно спиратися; використовувати потенційні можливості фахівця для власного розвитку й розвитку колективу фахівців; обирати оптимальний шлях розвитку й уникати ризиків; ухвалювати зважені рішення; розуміти потреби колективу однодумців тощо.

Професійний розвиток і самовдосконалення біолога майже неможливе, якщо він сам не усвідомлює потреби в розвитку фахових знань, навичок,

умінь, проблеми недостатності свого професійного інструментарію (слабкі сторони й загрози).

Однак професійний розвиток і самовдосконалення біолога відбувається за умови організації квазіпрофесійної діяльності, під час аналізу сильних сторін і можливостей.

Так, вивчення змісту освітнього компонента «Європейські освітні практики в галузі біології» передбачає попереднє здобуття базових теоретичних знань, опанування сучасних освітніх технологій і розвиток спеціальних компетентностей у галузі біології та міжпредметних галузей, зокрема «Загальної психології», «Психології особистості», «Педагогіки з основами педагогічної майстерності», сформованість умінь шукати, опрацьовувати та аналізувати першоджерела, готовність займатися самоосвітою та самовдосконаленням фахової діяльності.

Освітній компонент «Європейські освітні практики в галузі біології» є основою для розуміння багатьох біологічних явищ. Здобуті знання та навички сприятимуть розширенню наукового світогляду й удосконаленню таких гнучких навичок: активне слухання й письмо, невербальні елементи комунікації, уміння переконувати, уміння презентувати свої здобутки та виступати публічно, уміння розповідати, що, безумовно, стане в пригоді в подальшій професійній діяльності

Метою вивчення освітнього компонента є формування системи знань про європейські освітні практики в галузі біології, що впроваджуються в закладах освіти України, необхідні для усвідомлення можливості впливу євроінтеграції на розвиток професійної мобільності сучасного фахівця в системі біологічної освіти.

Завданнями освітнього компонента є :

- визначення пріоритетів розвитку професійної освіти в контексті сучасних європейських моделей біологічної освіти;
- аналіз проблем вищої освіти й науки в Україні в контексті інтеграції до європейського освітнього простору;

- аналіз впливу євроінтеграції на розвиток професійної мобільності сучасного фахівця в системі біологічної освіти;
- опанування теоретичних знань та практичних умінь, що дозволять фахівцеві галузі біології реалізовувати академічну доброчесність як ціннісне надбання європейського освітнього та наукового простору;
- опанування теоретичних знань та практичних умінь, які дозволять фахівцеві галузі біології здійснювати планування, організацію й реалізацію формальної, неформальної та інформальної освіти особистості;
- засвоєння знань про елементи дуальної форми навчання, перспективи розвитку дуальної освіти в Україні;
- опанування знань про біологічні електронні джерела інформації;
- опанування вмінь працювати з пошуковими системами, базами даних інформації та програмами в галузі біології.

Наприкінці вивчення спецкурсу «Європейські освітні практики в галузі біології» здобувачі повинні сформулювати знання про:

- європейський науковий простір в Україні;
- співпрацю України та Європи в освітній галузі;
- європейські освітні методики та технології навчання біології;
- проблеми та перспективи інтеграції вищої освіти України в європейський освітній простір;
- інтеграцію освітніх предметів;
- загальні тенденції професійної підготовки фахівців у галузі освіти в країнах європейського простору: міждисциплінарний підхід;
- концептуальні положення розвитку природничо-математичної освіти (stem-освіти);
- сучасні можливості діджиталізації освіти (цифрова школа);
- використання віртуальної лабораторії «Go-Lab» як альтернативного варіанту активного залучення здобувачів освіти до біологічної науки та досліджень;

– особливості використання платформи «Labster» для віртуальних лабораторій та інтерактивної науки.

Наприкінці вивчення спецкурсу «Європейські освітні практики в галузі біології» здобувачі повинні сформуванати вміння :

- упроваджувати елементи stem-освіти в умовах закладу освіти;
- використовувати елементи smart-технології в освітньому процесі;
- реалізовувати хмарні технології як ефективні інструменти навчання біології;
- створювати інтерактивні плакати як дидактичні засоби навчання біології;
- упроваджувати проєктну діяльність із біології;
- реалізовувати неформальну освіту під час професійного розвитку;
- упроваджувати електронне навчання в освітнє середовище закладу загальної середньої освіти;
- застосовувати кейс-метод як модерновий інтерактивний метод навчання біології;
- використовувати метод SWOT-аналізу (для стратегічного планування майбутньої професійної діяльності);
- застосовувати технології дослідницького навчання;
- упроваджувати технологію рефлексивного навчання;
- застосовувати інтегральні, загальні та спеціальні компетентності під час фахової діяльності;
- здійснювати пошук, обробку й аналіз інформації з різних джерел, здійснювати її синтез;
- абстрактно й критично мислити, застосовувати знання в практичних ситуаціях, використовувати інформаційні й комунікаційні освітні технології, проводити дослідження на відповідному рівні, діяти в нестандартній ситуації, генерувати нові ідеї, виявляти, ставити та розв’язувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення, працювати в команді однодумців, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Наприкінці вивчення курсу «Європейські освітні практики в галузі біології» здобувачі вищої освіти повинні сформувати інтегральну компетентність – здатність виконувати складні спеціалізовані завдання та розв’язувати практичні проблеми в галузі біології під час здійснення професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування законів, теорій та методів біологічної науки й характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Також результатом вивчення освітнього компонента є формування загальних компетентностей, зокрема здатність:

- реалізовувати свої права й обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини й громадянина України;

- зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство та в розвитку суспільства, техніки й технологій;

- застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел;
- спілкуватися державною мовою усно та письмово;
- навчатися й опановувати сучасні знання;
- до абстрактного мислення, аналізу й синтезу;
- працювати в команді.

Важливим результатом вивчення освітнього компонента «Європейські освітні практики в галузі біології» є формування таких спеціальних (фахових) компетентностей, зокрема здатність:

- застосовувати знання та вміння з математики, фізики, хімії та інших суміжних наук для виконання конкретних біологічних завдань;
- демонструвати базові теоретичні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей;

– здійснювати збір, реєстрацію й аналіз інформації за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у нестандартних і лабораторних умовах;

– до критичного осмислення новітніх розробок у галузі професійній діяльності;

– до аналізу механізмів збереження, реалізації та передачі генетичної інформації в організмі.

Серед програмних результатів навчання (ПРН) за освітньо-професійною програмою «Біологія» спеціальності 091 «Біологія» (освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»), що мають бути сформованими під час вивчення освітнього компонента «Європейські освітні практики в галузі біології», слід зазначити :

– усвідомлення соціальних та економічних наслідків упровадження новітніх розробок у галузі біології під час професійної діяльності;

– застосування сучасних інформаційних технологій, програмних засобів та ресурсів Інтернету для інформаційного забезпечення професійної діяльності в галузі біології;

– планування, виконання, аналіз інформації та презентація результатів експериментальних досліджень у галузі біології;

– спілкування усно й письмово на професійні теми з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі біологів, державною та іноземною мовами;

– демонстрація навичок оцінювання непередбачуваних біологічних проблем й обдуманого вибору шляхів їх розв'язання;

– застосування моделей, методів і законів фізики, хімії, екології, математики в процесі навчання та забезпечення професійної діяльності в галузі біології;

– володіння прийомами самоосвіти й самовдосконалення, уміннями проєктувати траєкторію професійного росту й особистісного розвитку, застосовуючи здобуті фахові знання;

– знання та розуміння основних термінів, концепцій, теорій і законів у галузі біологічних наук та на межі предметних галузей;

– інтегрування навичок самостійної та командної роботи для досягнення результату з акцентом на добросовісність, професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень;

– аналіз, генерування та впровадження традиційних та інноваційних методів і прийомів едукативного процесу;

– опанування методики організації, проведення, контролю, оцінювання, аналізу, корекції освітнього процесу в контексті реалізації завдань біологічної освіти;

– застосування в практичній діяльності психолого-педагогічних знань.

Зміст освітнього компонента «Європейські освітні практики в галузі біології» передбачає вивчення низки аспектів, що сприяють формуванню в здобувачів вищої освіти кроскультурної компетентності. Представимо їх приклади.

1. Інтеграція української вищої освіти в європейський освітній простір.

2. Академічна мобільність як провідний принцип формування європейського освітнього простору.

3. Самостійна робота здобувачів вищої освіти та академічна добросовісність.

4. Неформальна, інформальна та дуальна освіта в професійній підготовці майбутніх біологів.

5. Сучасні тенденції розвитку природничої освіти в закладах вищої освіти.

6. Академічна співпраця України та країн Європейського Союзу в галузі освіти й науки.

7. Пошукові системи, бази інформації та програми в галузі біології.

8. Біологічні електронні джерела інформації.

9. Основи біоінформатичних баз даних. Призначення та класифікація баз даних. Первинні бази даних. Методики пошуку інформації у БД. Характеристики біоінформатичних ресурсів.

10. Відкритий доступ до баз даних у галузі біології: можливості та практичне використання під час наукових досліджень:

11. Міжнародні наукометричні бази даних і пошукові системи.

12. Пошукові системи публікацій біологічного профілю («GoogleАкадемія», «GigaDB», «PubMed», «DRYAD», «CurrentBiology», «Oxford Journals», «BioScience», «Physiological Reviews», «WorldWideScience.org»).

13. Можливості роботи та практичне значення роботи в базах даних і програмах.

14. Онлайн (живі) веб-камери. Об'єкт і мета спостереження, план спостереження.

15. Можливості інструменту «LabCamera» в програмі «mozaBook».

16. Функції «LabCamera» в програмі «mozaBook».

17. Роль змісту навчання в системі підготовки сучасного фахівця-біолога.

18. Проблеми вдосконалення біологічної освіти та науки в Україні у світлі Болонського процесу.

19. Інноваційна освітня стратегія ЗВО. Новітні технології в організації освітнього процесу в системі вищої освіти України.

20. Інноваційні технології формування фахівця в умовах особистісно орієнтованого навчання.

21. Методи, форми та інтерактивні технології навчання за умов упровадження кредитно-трансферної системи організації освітнього процесу.

22. Управлінська модель упровадження кредитно-трансферної системи в освітній процес.

23. Упровадження й використання інформаційних технологій в освітньому процесі.

24. Система моніторингу якості знань здобувачів вищої освіти.
25. Технологія створення інтерактивних електронних підручників.
26. Сучасні міжнародні стандарти та інструментарій створення дистанційних курсів.
27. Використання інтерактивних технологій навчання під час викладання біологічних освітніх компонентів у закладах вищої освіти.
28. Новітні інформаційні технології в роботі бібліотеки.
29. Електронне навчання як інноваційний елемент освітнього процесу в закладах вищої освіти.
30. Міжнародне співробітництво у сфері дослідницької діяльності закладів вищої освіти.
31. Міжнародне співробітництво закладів вищої освіти як компонент інтегрування в європейський освітній простір.

Висновки. Здійснений аналіз визначень поняття «кроскультурна компетентність» дозволив виявити його сутність, сфери застосування, а також підходи до трактування. Установлено, що кроскультурні комунікації є важливим елементом фахової діяльності особистості. Результати дослідження засвідчили, що в процесі формування кроскультурної компетентності краще спиратися на два підходи: організаційний і поведінковий, і застосовувати їх переваги.

Виокремлено складники кроскультурної компетентності: знання, мотивація, уміння, прихильність, що допомагає у визначенні цілей кроскультурної освіти здобувачів вищої освіти та дає можливість розробляти освітні компоненти кроскультурного спрямування.

Отже, розроблений вибірково міжпредметний спецкурс «Європейські освітні практики в галузі біології» є стрижнем якісної кроскультурної підготовки бакалаврів у закладі вищої освіти, оскільки забезпечує формування в них кроскультурної компетентності.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку є розв'язання невирішених проблем організаційного й методичного характеру, проблеми

технічного забезпечення процесу кроскультурного навчання бакалаврів біології, без розв'язання яких підготовка потрібних країні фахівців галузі біології, формування в них кроскультурної компетентності буде малоефективною.

Перелік використаних джерел:

1. Гриньова М., Бабак О. Формування крос-культурної компетентності фахівців галузі туризму під час розробки спортивно-пізнавального маршруту на прикладі Аріельського університету (Аріель, Ізраїль) та Полтавського національного університету імені В. Г. Короленка (Україна). *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2018. № 3. С. 63–68. URL: <https://new.e-journals.npu.edu.ua/index.php/dslg/article/view/106> (дата звернення: 18.11.2023).
2. Пальчикова О. О. Крос-культурна компетентність у навчанні української мови як іноземної. *Філологічні студії*. Вип. 8. 2012. С. 319–326. URL: <https://journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/view/641> (дата звернення: 18.11.2023).
3. Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога : монографія / Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова, Т. О. Шахрай. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 212 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709440/1/Монографія.pdf> (дата звернення: 18.11.2023).
4. Резунова О. С. Формування крос-культурної компетентності майбутніх економістів-аграріїв шляхом підвищення професійної компетентності викладача вищого аграрного навчального закладу. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Педагогіка, психологія, філософія*. 2014. Вип. 199 (1). С. 305–309.
5. Сідоров В. І. Кроскультурна компетентність майбутніх фахівців галузі туризму. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 4/2 (173). С. 51–54.
6. Щепіна Л. В., Рудакова С. Г., Кравець О. В., Сутність крос-культурної компетентності: від теорії до практики. *Ефективна економіка*.

2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5537> (дата звернення: 18.11.2023).

7. Griffin E. A. First Look at Communication Theory. 8th edition. New York : The McGraw-Hill Companies, 2012. URL: <http://course.sdu.edu.cn/Download2/20191204113656196.pdf> (дата звернення: 18.11.2023).

8. Kharkivska A.A. The competency-based approach as methodology of professional training of future teachers in the conditions of education informatization. Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків : Вид-во УІПА, 2020. № 67 . С. 27–35. URL: <http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2561/1/THE%20COMPETENCY-BASED%20APPROACH%20AS%20METHODOLOGY%20OF%20PROFESSIONAL.pdf> (дата звернення: 18.11.2023).

9. Ronnie L Leavitt. Developing Cultural Competence in a Multicultural World, Parts 1 & 2. 2012. P. 22. URL: <https://docplayer.net/141025-Developing-cultural-competence-in-a-multicultural-world-parts-1-2.html> (дата звернення: 18.11.2023).

References:

1. Hrynova, M. & Babak, O. (2018). Formuvannia kros-kulturnoi kompetentnosti fakhivtsiv haluzi turyzmu pid chas rozrobky sportyvno-piznavalnoho marshrutu na prykladi Arielskoho universytetu (Ariel, Izrail) ta Poltavskoho natsionalnoho universytetu imeni V. H. Korolenka (Ukraina) [Formation of cross-cultural competence of specialists in the field of tourism during the development of a sports and educational route on the example of Ariel University (Ariel, Israel) and Poltava National University named after V. G. Korolenko (Ukraine)]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii – Director of a school, lyceum, gymnasium*, 3, 63–68. Retired from <https://new.e-journals.npu.edu.ua/index.php/dslg/article/view/106> [in Ukrainian].

2. Palchykova, O. O. (2012). Kros-kulturna kompetentnist u navchanni ukrainskoi movy yak inozemnoi [Cross-cultural competence in learning Ukrainian as a foreign language]. *Filolohichni studii – Philological studies*, Vyp. 8, 319–326. Retired from <https://journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/view/641> [in Ukrainian].

3. Khomych, L. O., Sultanova, L. Yu. & Shakhrai, T. O. (2014). *Polikulturna osvita v konteksti zahalnokulturnoho rozvytku osobystosti pedahoha [Multicultural education in the context of general cultural development of the teacher's personality]*. Kirovohrad : Imeks-LTD. Retired from <https://lib.iitta.gov.ua/709440/1/Монографія.pdf> [in Ukrainian].

4. Rezunova, O. S. (2014). Formuvannia kros-kulturnoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv-ahraryiv shliakhom pidvyshchennia profesiinoi kompetentnosti vykladacha vyshchoho ahrarynoho navchalnoho zakladu [Formation of cross-cultural competence of future agricultural economists by increasing the professional competence of a teacher of a higher agricultural educational institution]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv I pryrodokorystuvannia Ukrainy – Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Ser. Pedagogika, psykholohiia, filosofiia – Ser. Pedagogy, psychology, philosophy*, 199 (1), 305–309. [in Ukrainian].

5. Sidorov, V. I. (2017). Kroskulturna kompetentnist maibutnikh fakhivtsiv haluzi turyzmu [Cross-cultural competence of future specialists in the field of tourism]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The image of a modern teacher*, 4/2 (173), 51–54. [in Ukrainian].

6. Shchepina, L. V., Rudakova, S. H. & Kravets, O. V. (2017). Sutnist kros-kulturnoi kompetentnosti: vid teorii do praktyky [The essence of cross-cultural competence: from theory to practice]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 4. Retired from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5537> [in Ukrainian].

7. Griffin, E. A. (2012). *First Look at Communication Theory*. The McGraw-Hill Companies. Retired from <http://course.sdu.edu.cn/Download2/20191204113656196.pdf> [in English].

8. Kharkivska, A.A. (2020). The competency-based approach as methodology of professional training of future teachers in the conditions of education informatization. Problems of engineering pedagogic education. Kharkiv : Vyd-vo UIPA, 67, 27–35. Retired from <http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2561/1/THE%20COMPETENCY-BASED%20APPROACH%20AS%20METHODOLOGY%20OF%20PROFESSIONAL.pdf> [in English].

9. Ronnie, L Leavitt (2012). Developing Cultural Competence in a Multicultural World, Parts 1 & 2, 22. Retired from <https://docplayer.net/141025-Developing-cultural-competence-in-a-multicultural-world-parts-1-2.html> [in English].

УДК 378.018.43:[378.015.31:808.5]:005.6(045)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ І НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ
СУПРОВІД ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ
ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В
УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

© Чала А.

DOI NUMBER: 10.46489/CCSIHSP-23-31

Стаття присвячена проблемі підвищення ефективності управління процесом формування мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, зокрема організаційно-педагогічному та науково-методичному супроводу ефективного управління цим процесом. Осмисленню критеріїв, показників і рівнів сформованості мовленнєво-комунікативної культури. Установлено, що запропоновані критерії та показники сформованості мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти допомагають об'єктивно визначати рівні сформованості їх спеціальних компетентностей, спостерігати динаміку формування зазначеної категорії, коригувати цей процес на різних етапах навчання здобувачів вищої освіти. Визначено, що обґрунтовані критерії, показники та рівні сформованості мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є об'єктивною та структурованою характеристикою є невід'ємним складником їх фахової компетентності, відповідно до якої можна оцінити якість здобутих знань, набутих умінь і навичок, а також удосконалити методику навчання мовно-літературних освітніх